

НАН України, від-ня мор. геології та осад. рудоутворення. 2008, 67–69 с.; 8. Рахівський район: природа, населення, господарство : навч.- метод. посіб. із професійно орієнтованої практики / С. П. Запотоцький, Ю. С. Брайчевський, О. О. Галаган та ін.; за ред. Я. Б. Олійника. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2015. – 254 с.; 9. Солецький збірник праць «Геотуристичний путівник Гео-Карпати по шляху Кросно – Борислав – Яремче» / І.М. Бубня, А.Т.– Krosno, 2013, 73 с.; 10. Туристам про Карпати : путівник та краєзнавчі відомості / В. В. Цигика. – Ужгород: б.в., 2010. – 155 с.; 11. Тустань. Місто-фортеця [електронний ресурс]. – режим доступу: <http://tustan.ua/>; 12. Українські Карпати. Пішохідні маршрути : путівник / Йосип Гілецький. – Львів: Ладекс, 2009. – 95 с. : фот., карти.

УДК 338.48

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ТА РОЛЬ ЙОГО ІНФРАСТРУКТУРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У РОЗВИТКУ СФЕРИ ТУРИЗМУ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКО-РУМУНСЬКОГО КОРДОНУ)

Д. С. Урбанська

durbanska99@gmail.com

*кафедра країнознавства та туризму Київського національного університету
імені Тараса Шевченка, м. Київ*

На сьогодні змінився статус кордону: раніше ця територія вважалася пустою, за радянських часів була втілена концепція кордону як лінії розподілу, зараз – посилюється його контактна функція. У сучасних умовах глобалізації дедалі більшої актуальності набуває дослідження процесів міжнародної співпраці прикордонних територій України, зокрема, транскордонного співробітництва (ТКС).

Термін «**транскордонне співробітництво**» ввела «Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями», підписана у Мадриді 21 травня 1980 р., яка стала першим міжнародно-правовим документом у сфері врегулювання місцевого самоврядування та співробітництва з аналогічними адміністративно-територіальними одиницями зарубіжних держав [4, с. 23]. У Законі України «Про транскордонне співробітництво» (2018 р.) подається таке визначення: «...спільні дії, спрямовані на поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами та місцевими органами виконавчої влади України і територіальними громадами та відповідними органами влади сусідніх держав в межах компетенції, визначеної їх національним законодавством [8].

Специфіка географічного положення та наявність відповідних ресурсів прикордонних областей зумовлюють розвиток **транскордонного туризму** на цих територіях, що, у свою чергу, сприяє виходу України на європейський туристичний ринок. Він визначається як різновид туристичної діяльності, в основі якого лежить розвиток туристичної інфраструктури та організація

туристичних маршрутів на транскордонній території, а також безпосередньо поблизу неї [2, с. 31].

До такого явища як транскордонний туризм відносять подорожі територіями, де поширений так званий *місцевий прикордонний рух*. Це регулярний перетин спільного кордону мешканцями прикордонної зони держави з метою перебування у прикордонній зоні іншої держави з суспільних, культурних або сімейних мотивів та обґрунтованих економічних міркувань, які відповідно до національного законодавства держави не визначаються прибутковою діяльністю, протягом встановленого періоду [6].

Українсько-румунський транскордонний регіон охоплює Закарпатську, Івано-Франківську, Чернівецьку та Одеську області України та 5 повітів (жудців) Румунії (Сату-Маре, Марамуреш, Сучава, Ботошань та Тулча). Площа транскордонного регіону складає 100 872 км², довжина кордону з Румунією – 613,8 км, що становить 10,8 % від усієї довжини українського державного кордону по суходолу. [3, с. 58] На українсько-румунському кордоні з 10 пунктів перетину кордону працює 3 автомобільних («Солотвино», «Дякове» (найбільша частка подорожуючих), «Порубне»).

Прикордонним у Івано-Франківській області є лише Верховинський район, який має 49 км державного кордону з Румунією. По той бік – румунський повіт Марамуреш, де також мешкають гуцули. Проте на даній території немає ні автомобільного, ні залізничного, ні пішохідного пункту перетину кордону (діє міжнародний повітряний пункт перетину кордону – аеропорт «Івано-Франківськ»). Більше 15 років пройшло з часу домовленості про відкриття принаймні пішохідного пункту перетину кордону «Шибене-Поєніле-де-Суб-Мунте» в межах населених пунктів с. Зелене Верховинського району та Поєніле-де-Суб-Мунте повіту Марамуреш у Румунії. Ця позиція входить до переліку найголовніших завдань у межах багатьох програм, зокрема, «Єврокарпатська ініціатива», Програми транскордонного співробітництва «Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна» та ін. Щоб втілити це в життя, необхідного покращити транспортну доступність цільових територій – збудувати автомобільну магістраль і прикордонний перехід. До речі, під'їзну дорогу до майбутнього прикордонного пункту можна зробити шляхом відновлення давньої військової дороги часів Австро-Угорської імперії, побудованої під час Першої світової війни. Український відрізок дороги з Ільців до села Шибене, що пролягає на висоті 1600 м, довжиною близько 40 км мав обійтися в 68 млн євро. З реалізацією проєкту жителі Верховинського району та повіту Марамуреш зможуть перетинати кордон за спрощеною процедурою, як це передбачено угодою між Україною та Румунією від 1996 р. [7].

Найближчим пунктом перетину кордону до Марамурешу є «Солотвино-Сігету-Мармаріцей», який оснащений 4 смугами для легкових автомобілів. Але існуючий мостовий перехід через річку Тиса, розрахований лише на одну смугу руху (умова збереження історичної самотності). Слід відзначити, пункт хоч потребує поточного ремонту, загальний стан інфраструктури перебуває у задовільному стані [5].

Сьогодні область залучена до реалізації Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 рр. Розбудові туристичної інфраструктури сприяє також той факт, що на території транскордонного регіону (Івано-Франківська область та повіт Марамуреш Румунії) здійснюється проєкт «Карпатські вузькоколійки». Більше того, тут відбувся проєкт «Без кордонів: мережа природних маршрутів у Східних Карпатах». На території Карпатського національного природного парку були встановлені наступні елементи інфраструктури для поліпшення доступу відвідувачів: облаштовані 6 місць для пікніків; встановлено дощатий пішохідний міст на місці водно-болотних угідь «Болото Рудяк» в лісовому господарстві Ворохтянське; встановлені 2 еко-туалети вздовж пішохідних маршрутів; встановлені сходи і захисні огорожі на досліджених маршрутах; встановлені 3 оглядові вежі для спостереження за ссавцями та птахами. Варто додати, що у 2012 році було затверджено Програму розвитку туризму у Верховинському районі на 2013-2020 роки. Однією з ідей є створення ТІЦ на базі бібліотечних закладів району та перенесення інформації на електронні носії. Власники приватних садиб створили Туристичну Асоціацію району, яка має за мету втілювати нові туристичні продукти в районі. Вона розробляє інформаційно-туристичні стенди. Також, за сприяння облдержадміністрації, виділені кошти на маркування і облаштування туристичних маршрутів із Верховини на хребет Магурка та із Буківця на гору Писаний Камінь [9].

Більше того, жителі Верховини на Івано-Франківщині шукають нові форми привернення уваги туристів та намагаються створити для них комфортніші умови. Нещодавно було створено громадську організацію «Гуцулики», яка займається популяризацією та розвитком туристичного потенціалу регіону. Її голова розробив туристичний логотип (ним стало зображення хрестика, який гуцули вважають оберегом і вішають при вході у дім) та бренд для Верховини як туристичної родзинки Прикарпаття під умовною назвою «Скажи Верховині ЙО!».

Зараз в Європі ставиться акцент на збереження традицій, звичаїв, фольклору, національних і народних цінностей, які успадковуються в процесі виховання. Гуцули й румуни за часів Австро-Угорської імперії 146 років жили спільно, у складі Австро-Угорської імперії. Коли ж радянська влада після війни встановила свої кордони, сотні сімей лишилися по два боки границі. Проблему відсутності пункту перетину кордону до Румунії, який понен бути у Верховинському районі, вперше порушили в 2008 році. Зазначили про зв'язки, історичну, культурну спадщину і те, що відкриття пішохідного переходу через кордон здатне об'єднати родини. За словами Івана Зеленчука, співробітника відділення «Гуцульщина» Інституту народознавства, який досліджує спорідненість румунів та українців уже 22 роки, колись гуцули також мали моду на «шварц» – ходили до Румунії, аби купити цигарки й алкоголь. За даними останнього перепису 2011 року, 52 тисячі громадян Румунії вказали, що вони мають етнічне українське коріння. Найбільша в Румунії українська громада в повіті Марамуреш, де проживає 60% румунських українців.

Мармарощина – історична область у Карпатах, зараз ділиться на Південну Мармарощину в Румунії та Північну Мармарощину в Україні – частину українського Закарпаття. Жудець Марамуреш відрізняється від інших жудців тим, що навіть назви населених пунктів дублюються українською мовою. Більше того, тут існує з 1997 року український ліцей імені Тараса Шевченка. До речі, в 2016 році в місті Сігету-Мармаціей було відкрито погруддя українському поету Тарасу Шевченку. Марамуреш має 6 музеїв, історичний центр, синагогу, православну церкву, католицьку та римо-католицьку церкву. Люди в буденному житті одягаються в національний одяг, споруди прикрашені оригінальним різьбленням. Він відомий також дерев'яними виробами, традиційними капелюхами з сіна, іконами з розписом на склі та дереві, народним танцям, фольклорним фестивалями [1, с. 27].

Незважаючи на цілу низку сприятливих для розвитку туризму факторів (наявність протяжного спільного кордону, значна кількість туристичних атракцій в обох державах, потужні діаспори з обох боків кордону, спільне історичне минуле), взаємний туристичний рух між Україною та Румунією практично відсутній. Якщо українські туристичні компанії ще пропонують нашим співгромадянам тури до сусідньої держави (в основному на гірськолижні курорти), то румунські туристи в Україну практично не їдуть. Варто зазначити, що в українців склався неправильний стереотип щодо цієї країни. Тотальний дефіцит інформації робить Румунію непримітною серед туристичних регіонів, хоча туристичний потенціал країн є дуже високим.

На нашу думку, створення гірського прикордонного пункту перетину в даному регіоні абсолютно необхідне як для румунських, так і для українських населених пунктів. Це дозволить посилити потенціал обох регіонів за рахунок формування неперервної гірської зони, облаштування гірських курортів, а розвиток туризму збільшить кількість робочих місць і можливостей для розвитку власного бізнесу. Україні для цього потрібно побудувати якісне шосе довжиною в 40 км кілометрів та створити інфраструктуру на переході. Села Верховинського району можуть залучити кошти на дороги, охорону здоров'я, школи, а також спільні з Румунією культурні і наукові проекти, на які, до речі, Євросоюз виділив у 2016 році 66 мільйонів євро.

Отже, західні регіони України, зокрема прикордонні території, володіють унікальними туристично-рекреаційними ресурсами, проте необхідним є налагодження ефективного використання ресурсного потенціалу для розвитку транскордонного співробітництва в туризмі. На прикладі українсько-румунського транскордонного регіону бачимо, що етнокультурні зв'язки та спільне історичне минуле створюють передумови для транскордонного туризму. Актуальне питання розбудови пунктів перетину кордону територій малого прикордонного руху. Перспективним є створення пункту перетину кордону у Верховинському районі (з вищою пропускною спроможністю, ніж у пункті «Солотвино». Це спростило та збільшило б пасажиропотік до Румунії, зокрема, жудця Марамуреш. Відтак створення відповідної інфраструктури та розробка довгострокових програм ТКС на державному рівні є одними з найважливіших передумов на шляху до його розвитку.

Список використаних джерел: 1. Гамор Ф.Д. Україна – Румунія: мости народної дипломатії: нотатки з нагоди 20-річчя участі Союзу українців Румунії та Карпат. біосфер. заповідника в процесі розвитку укр.-румун. транскордон. співпраці на Марамороціні : [зб. наук., публіцист. матеріалів] / Федір Гамор. - Львів : Растр-7, 2018. - 363 с. : іл., фот. - 200 прим.; 2. Горб К. М. Транскордонний туризм і проблеми його митного забезпечення / К. М. Горб. // Вісник АМСУ. Серія: «Економіка». – 2014. – №5. – С. 30–36.; 3. Кравців В. С. Розвиток транскордонного співробітництва: науково-аналітична доповідь / НАН України / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Серія «Проблеми регіонального розвитку»; наук. редактор. – Львів, 2016. – 125 с.; 4. Тихомирова Є. Б., Карпчук Н. П., Юськів Б. М. Інформаційне забезпечення транскордонного співробітництва України: практичні аспекти : кол. моногр. / Є. Б. Тихомирова, Н. П. Карпчук, Б. М. Юськів; за заг. ред. А. М. Митко. – Луцьк: Вежа-друк, 2014. – 288 с.; 5. Державна прикордонна служба України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://dpsu.gov.ua>; 6. Місцевий прикордонний рух – загальна інформація [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.gov.pl/web/ukraina-uk/local-border-traffic-general-info; 7. Програми Румунія-Україна 2014-2020 - Romania-Ukraine [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ro-ua.net/ua/>; 8. Про внесення змін до деяких законів України щодо транскордонного співробітництва [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2515-19#Text>; 9. Транскордонне співробітництво [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.if.gov.ua/news/35389

УДК 338.48(477.7)

РОЗВИТОК ТУРИЗМУ У ПРИАЗОВ'І

Н. С. Хоменко

natalia.khomenko11@gmail.com

кафедра географії та методики її навчання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, м. Полтава

О. А. Федій (наук. керівник)

fediy.alexander@gmail.com

кафедра географії та методики її навчання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, м. Полтава

Приазов'я – це географічна область на південному сході України, яка включає в себе території півдня Донецької, Запорізької, сходу Херсонської областей та північного узбережжя Азовського моря, а також прилеглі до північного берега Таганрозької затоки райони Ростовської області Росії.

Даний географічний регіон розташований у приморській смузі Азовського моря і обмежений державними кордонами з Російською Федерацією: на північному сході – сухопутним, а на південному сході – морським по Азовському морю і Керченській протоці. Більшість науковців на основі різних підходів виділяють у межах Українського Приазов'я кілька територіальних складових: за адміністративно-територіальним устроєм – Донецьке, Запорізьке, Херсонське, Кримське Приазов'я, за місцезнаходженням – Присиваське